

УДК: 338.242.4

Якушева І.Є.,
к.е.н., доцент,
Таврійський державний агротехнологічний університет

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

***Анотація.** Розглянуті основні аспекти державного регулювання відносин в аграрному секторі, як важливого елемента ринкової економіки, проаналізовано напрями державної підтримки аграрних виробників в сучасних умовах.*

***Ключові слова:** аграрний сектор, бюджетне фінансування, державне регулювання аграрного сектору, державна підтримка.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день виникла ціла низка питань щодо оптимізації державного регулювання аграрного сектору з метою ефективного вирішення важливих економічних та соціальних завдань. Складний стан, в якому опинилася вітчизняна агропромислова сфера, свідчить, що функцій які виконує держава (економічні, регулюючі, контрольні та інші), не достатньо результативні, і потребують негайних змін.

Як показує практика та досвід розвинутих країн світу, регулююча роль держави у функціонуванні аграрного сектору надзвичайно важлива. Вона обумовлюється стратегічною необхідністю забезпечення продовольчої безпеки країни, підвищенням конкурентоспроможності аграрних виробників на внутрішньому і зовнішньому ринках і створенням умов розвитку сільських територій. Держава виконує регулюючі, спостережні і контрольні функції, розробляє стандарти господарської діяльності. Ефективна державна аграрна політика дозволяє вирішувати екологічні та демографічні проблеми.

Проблема оптимізації та постійного удосконалення державного регулювання відносин в аграрній сфері з урахуванням вимог сучасності залишається актуальною та потребують поглибленого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Різні аспекти державного регулювання аграрної сфери висвітлені у працях таких вчених як: В. Амбросов, П. Гайдуцький, М. Дем'яненко, А. Мельник, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, Г. Черевко, В. Юрчишин, М. Янків тощо. Але проблеми удосконалення механізму державного регулю-

вання розвитку агропромислового виробництва, пошуку більш ефективних важелів впливу на галузь, потребують постійного поглибленого опрацювання на теоретичному та практичному рівнях.

Метою статті є опрацювання підходів та пріоритетних напрямів державного регулювання щодо розвитку аграрного сектору економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасній економічній системі державне регулювання обмежено ринковим механізмом, який базується на саморегулюванні. Але специфіка саме аграрного сектору полягає в його неспроможності до саморегулювання[1], що обумовлює потребу в спеціальному режимі державного регулювання і впливу. Особливо це актуально в умовах системної економічної та політичної кризи, що вимагає посилення регулюючих дій держави. Перш за все, державне регулювання необхідно для нейтралізації структурних перекосів, монополізації, диктату цін, тіньових аспектів діяльності. При цьому важливо забезпечити оптимальний баланс між державним втручанням, та економічної свободою суб'єктів аграрного бізнесу.

Аграрний сектор економіки представляє собою складну систему, засновану на міжгалузевих, соціально-економічних, організаційних і регіональних зв'язках, які декларують необхідність інтегрованого розвитку «...від виробництва сільськогосподарської техніки, до реалізації продуктів харчування, від яких залежать застосовані в сільському господарстві технології, спеціалізація і концентрація виробництва на сільськогосподарських підприємствах, характер і рівень за-

йнятості і інші найважливіші аспекти організації виробництва» [2].

Державне регулювання галузі аграрного виробництва – це також складний механізм законодавчого, економічного, організаційного, адміністративного та соціального впливу на відносини в аграрному секторі.

До системи державного регулювання висуваються певні вимоги, які впливають з потреб ефективного розвитку аграрного сектору:

захист економічних інтересів аграрних виробників;

зміцнення виробничого потенціалу аграріїв;

соціальний характер впливу на процеси; гнучкість, прозорість, передбачуваність аграрній політиці.

В Україні створена відповідна нормативно-правова база реалізації державної аграрної політики, яка включає такі основні законодавчі акти як Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р [3], Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. [4]; Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р [4] та ін. При цьому механізм державного регулювання аграрного сектору не набув системного характеру, відсутня чітка стратегія аграрної політики, не узгоджені сфери державного та ринкового регулювання

Основними напрямками державного регулювання розвитку агропромислового комплексу вважаються наступні:

регулювання ринкових факторів: попиту, пропозиції, конкуренції, цін;

механізм фінансування, інвестування, кредитування, оподаткування, страхування; регулювання зовнішньоекономічних відносин;

стимулювання інноваційного розвитку та індустріалізації агропромислового господарства;

формування системи інформаційного забезпечення суб'єктів господарювання;

розробка стандартів господарської діяльності, сертифікація сільськогосподарської продукції;

розвиток інфраструктури аграрного сектору;

розвиток соціальної сфери і сільських територій.

Важливою складовою системи державного регулювання виступає державна підтримка аграрного сектору важелями фінансово-економічного механізму. Важливість і доцільність фінансової підтримки держави підтверджена дослідженнями та досвідом розвинутих країн [6, 7, 8]. Вона повинна носити стимулюючий характер щодо об'єкта спрямування. Державна фінансова підтримка безпосередньо пов'язана з витратами бюджетних коштів. Законом України «Про державний бюджет» кожного року передбачається перелік програм аграрного напрямку і обсяги їх фінансування. Питання бюджетного фінансового забезпечення покладено на Міністерство аграрної політики й продовольства і здійснюється за двома основних напрямках: безпосереднє фінансування та кредитування видатків.

Фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників здійснюється за 16 основними бюджетними програмами. Як відмічається науковцями, фінансування аграрної галузі з 2011 року постійно скорочується, зменшуються обсяги прямої бюджетної підтримки. Видатки державного бюджету на аграрний сектор в загальних видатках у 2014 році становлять 1,56 %, у той час як у 2009 році на них припадало 2,32% [7]. Серед видатків Міністерства аграрної політики та продовольства України у 2014 році найбільшого зменшення зазнала підтримка сільськогосподарських товаровиробників, сума якої склала 7 780,8 млн. грн.[8]. Ще складніша ситуація очкується у 2015 році. Законом України «Про державний бюджет України на 2015 рік» передбачено видатки обсягом 3099 млн. грн., що у 2,5 рази менше рівня минулого року. Зниження фінансової підтримки держави не сприяє поліпшенню ситуації в галузі, не забезпечує темпи розвитку агробізнесу, не забезпечує підвищення прибутковості і життєздатності сільського господарства. Державна фінансова підтримка аграрного сектору на жаль є суто формальною.

Існуюча система державної фінансової підтримки в основному спрямована на пот-

реби великих аграрних підприємств, а дрібні товаровиробники, більшість невеликих сімейних фермерських господарств не мають прямого доступу до державних преференцій і виявляються в явно програшному становищі. Також залишається проблема складності та непрозорості розподілу бюджетних коштів, низької ефективності їх використання.

Диспаритет цін та прорахунки в фінансово-кредитній політиці держави приводять до того, що окремі галузі сільськогосподарського виробництва є хронічно збитковими. Особливо значущим в цьому аспекті стає регулювання порогу рентабельності аграрного виробництва напрямі забезпечення рівноваги на ринку. На цій базі повинна будуватися система ціноутворення на сільськогосподарську продукцію.

Взагалі, регулювання цін, як джерела прибутку, сьогодні є ключовим питанням для забезпечення фінансової стійкості суб'єктів аграрного бізнесу. Так, не зважаючи на високий врожай більшість аграріїв за результатами 2013 року опинилися у збитковому стані.

Фінансова підтримка агропромислового сектору повинна залишатися пріоритетним напрямом державного регулювання в Україні. Для цього, перш за все, потрібно формувати сприятливу для аграрного сектору бюджетну політику. Важливо постійно удосконалювати методи та структуру фінансової підтримки аграрних виробників з урахуванням змін умов господарювання та поточної

економічної ситуації. В умовах недостатнього обсягу виробництва основних видів продукції сільського господарства, низької купівельної спроможності населення, обмеженого доступу суб'єктів господарювання до фінансових ресурсів, абсолютно виправданим можна вважати надання прямої державної підтримки в розрахунку на одиницю площі або голову худоби[9].

На державному рівні необхідно забезпечити дієвий контроль за виділенням, розподілом та використанням коштів, аналізувати ефективність бюджетної підтримки.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У сучасній системі державного регулювання аграрного сектору залишається багато невирішених проблем ціноутворення, фінансово-кредитної та фіскальної політики. В умовах кризового стану економіки принципи і організація державного регулювання потребують удосконалення, посилення і розширення переліку інструментів державного впливу.

Сьогодні на державному рівні вкрай необхідно створити умови ефективного розвитку аграрного сектору, зменшення впливу дестабілізаційних чинників господарювання, зміцнення основ функціонування галузі сільськогосподарського виробництва. А це, в свою чергу, означає, що Україні в світі останніх економічних та політичних подій, необхідні нові підходи аграрної політики і структурне реформування всієї агропромислової системи.

Список літератури:

1. Користін О.Є., Лавренчук М.О. Основні аспекти державно-правового регулювання економічної безпеки в аграрній сфері // Митна Справа. – 2014. – № 1 (91), частина 2, книга 2. – с. 162-167
2. ШпакЮ.В. Проблеми державного регулювання економічно-безпечного розвитку агропромислового виробництва // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=208>
3. Закон України. «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>
4. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» від 18 жовтня 2005 р. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>
5. Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» від 1 липня 2010 р. // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2411-17>
6. Збарский В.К., Горьовий В.П. Державна підтримка сільського господарства // [Електронний ресурс]. - Режим доступу:
7. Радченко О. Структура та форми бюджетної підтримки аграрного сектору України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: ophus.at.ua/publ/2014_05_22_23_kampodilsk/sekcija_4_2014_05_22_23
8. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/14315>
9. Статівка Н.В. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників: пріоритеті та ефективність // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/tpdu/2010-4/doc/3/06.pdf>

Annotation. *The article describes the main aspects of state regulation of relations in the agricultural sector, as an important element of the market economy, analyzed the directions of state support of agricultural producers in modern conditions*

Systemic economic and political crisis requires a strengthening of the regulatory actions of the state. First of all, government regulation is necessary to neutralize the structural distortions, monopolization, dictate prices, shadow aspects of activity. It is important to provide the optimum balance between state intervention, economic freedom, and the subjects of agrarian business.

System of state regulation of certain requirements arising from the needs of the effective development of the agricultural sector:

- Protection of the economic interests of agricultural producers;*
- Strengthening productive capacity of farmers;*
- The impact on the social processes;*
- Flexibility, transparency, predictability agricultural policy.*

Financial support for the agricultural sector, which is carried out in 16 major budget programs should be a priority of state regulation in Ukraine. Public funding of agricultural sector in 2011 is steadily declining, and is purely formal. This is not conducive to improving the situation in the industry does not provide the pace of development of agribusiness, increase profitability and viability of agriculture.

Today it is important to form favorable to the agricultural sector fiscal policy to continually improve the methods and the structure of financial support for agricultural producers to reflect changes in economic conditions and the current economic situation. In the context of insufficient production of major agricultural production, low purchasing power of the population, limited access of economic entities to financial resources, it is justified can be regarded as the provision of direct state support per unit area or head of livestock.

At the state level necessary to ensure effective control over the allocation, distribution and use of funds, analyze the effectiveness of budget support.

Keywords: *agrarian sector, budgetary financing, state regulation, state support.*